

Læreruddannelsen i frit fald

- om kultur og visioner i læreruddannelsen - og de alt for få studerende

Carlo Grevy – foredragsholder, ph.d. og lektor ved læreruddannelsen UC Syd

Læreruddannelsen har haft et markant fald i antal ansøgere i år. Dette bortforklares ofte med ydre faktorer, men læreruddannelsen har selv sovet i timen i for mange år. Læreruddannelsen er i dag et sted, hvor der leveres uddannelse, men ikke mange visioner. Læreruddannelsen forsøger at tilpasse sig de såkaldte behov og at finde dagsordenen. Læreruddannelsen burde i stedet for selv sætte dagsordenen. Derfor er det let at forstå, at unge entusiastiske mennesker, som vil ud at ændre verden og gøre en forskel, ikke tiltrækkes af uddannelsen.

Visionerne mangler. Men udfordringen for læreruddannelsen er ikke, at den skal ”udvikle” visioner. Visioner er jo noget, mennesker har, eller også har de dem ikke. At have visioner er en bestemt måde at være i verden på, ligesom at man kan se på verden med et glimt i øjet, stadig have gnisten i sit liv eller nære stor kærlighed til et andet menneske. Det er noget, man kan vælge eller stræbe efter, men det er ikke noget, man kan lave et ”udviklingsprojekt” for at finde frem til. Årsagen til de manglende visioner, og dermed de manglende studerende, ligger grundlæggende i institutionernes kultur og på den måde, man i alle organisationens led tænker uddannelse, folkeskole, læring og liv for kommende generationer. Udfordringen for læreruddannelsen er at finde den gnist, der forhåbentlig stadig gemmer sig nogle steder, og som kan bruges til at sætte dagsordenen.

I medierne har der her ved studiestart efter sommerferien været fokus på de manglende studerende. Meget færre har søgt om at komme ind på de videregående uddannel-

ser, og de steder, det er gået mest markant ud over, er de humanistiske uddannelser på universiteterne og på læreruddannelsen. Det generelle fald i ansøgninger til de videregående uddannelser kan måles inden for marginaler af procenter, men karakteriseres alligevel som alarmerende, da veluddannede unge er en forudsætning for det velfærdssamfund, vi har og gerne skulle blive ved med at have. Hvis man generelt kan tale om, at alarmklokkerne ringer, så ser det altså meget værre ud på læreruddannelsen, som jeg kender indefra. Her er det direkte katastrofalt. I slutningen af halvfemserne var der på læreruddannelsen et samlet ansøgergrundlag på ca. 10-12.000 ansøgere, hvilket i dag er faldet til ca. 5.000. Der er tale om en entydig faldende tendens, der er langt mere markant end de generelle småprocentuelle fald.

Det er muligt at begrunde dette forhold i ydre årsager. Det siges fx i dag, at folkeskolen, hvor de kommende lærerstuderende skal ud, er under hårdt pres og er ramt af dårlig medieomtale. Der er også forklaringer som fx dårlig løn. Den egentlige begrundelse for faldet i ansøgere skal dog findes et andet sted, nemlig i læreruddannelsens kultur.

Der er ikke tvivl om, at der er rigtig mange unge mennesker, der kunne tænke sig at uddanne sig og komme ind et sted, hvor der virkelig sker noget. Men den måde, man fra læreruddannelsen henvender sig til de unge på, og den kultur, man her giver udtryk for, har været afgørende for det store fravalg fra de unges side. Jeg har talt med mange studerende både på mit eget lærerseminarium og alle dem, jeg besøger som censor. Jeg spørger her til, hvad de mener, er det særlige ved deres egen læreruddannelse, og om der er noget, der i sin tid tiltrak sig særlig opmærksomhed, da de valgte studiet. Typisk reagerer de studerende ofte først ved at undre sig over spørgsmålet, for den slags plejer de ikke at snakke om her, siger de. Så fortæller de, at de ikke har valgt seminariet på grund af, at det har en særlig profil eller har et særligt fokus, men derimod fordi det ligger tæt på, hvor de bor. Selvfølgelig er der en masse ting, de

gerne vil, for det er derfor, de vil være lærere... men det kommer nok, når de kommer ud på skolerne, siger de.

Det er kendetegnende for læreruddannelsernes hjemmesider i dag, at man fortæller om det, man gerne vil, som enten noget, man nu er i gang med at finde ud af eller noget, som man i nær fremtid vil udvikle og lave projekter om. For mig at se bliver disse såkaldte visioner meget uklare. Og for mennesker, som ikke er en del af institutionen, men som ser det udefra, bliver det om muligt endnu mere uklart. Det må vel være sådan, at hvis man har en vision for, hvordan man ser en fremtidig udgave af undervisningen og livet i folkeskolen, så kan man slet ikke holde den tilbage. Hvad hjertet er fuldt af, løber munden ofte over med. Var der visioner i læreruddannelsen, ville det ikke være noget, vi skulle lede efter i en undermenu på en hjemmeside, for så ville den være synlig, være noget, man blev nødt til at forholde sig til, eller måske noget, man blev provokeret af. Grundtvig havde engang en vision: Vi skulle væk fra den sorte skole, og skolen skulle være indbegrebet af det levende ord. Vi lever dog ikke længere i Grundtvigs verden men er givetvis hans arvtagere. Hvis vi har arvet noget, er det dog næppe det visionære.

Læreruddannelsen er nu en del af de nye professionshøjskoler. Vi taler her om de nye UC'er (University College), der tidligere hed CVU'er (Center for Videregående Uddannelse). Disse institutioner er paraplyorganisationer for uddannelser til bl.a. lærer, pædagog og sygeplejerske. Der er de senere år sket en ministeriel ændring af læreruddannelsen, men de nye betegnelser og reguleringer har i praksis ikke haft den store indholdsmæssige ændring på læreruddannelsen eller dens udmeldinger om, hvad den vil. De visioner, man her gør sig, er ofte ret uklare eller meget generelle. Man vil fx "styrke professionerne, så de matcher samfundets behov", "man vil i dialog med interessenter", man vil "gennemføre og udvikle videregående uddannelser... med vægt på det pædagogiske perspektiv", man vil "udvikle uddannelser og uddannelsesstilbud"

og være ”førende” eller ”fortsat stå for at uddanne og videreuddanne lærere”. Man vil være et sted, hvor der ”uddannes... undervisere med høje faglige og pædagogiske kvalifikationer”. Man fremhæver også det særligt gode studiemiljø. Og man vil ”være synlige” og ”skabe projekter, hvor det er muligt at samarbejde med andre”.

For mig lyder det lidt som politikeren, der fortæller, at han vil gøre det på den bedst mulige måde. Journalistens job vil til sådanne udtalelser være at spørge til substansen. Og vi bør gøre det samme i forhold til dagsordenen for læreruddannelsen, som er så essentiel i vores samfund. Det kan godt være, at de studerende bliver tiltrukket af et godt studiemiljø, men det må vel være substansen, der er vigtig. Tilsvarende pakker man ikke gaven ud, smider gaven væk og beholder indpakningen. Indpakningen til gaven, eller studiemiljøet, kan i en vis fase være det vigtige, men på sigt gælder det substansen.

Norbert Wiener var interesseret i forholdet mellem mennesker i kommunikationssamfundet. Han så bl.a. på den livsnerve, som den mellem menneskelige kommunikation udgør, og brugte det sproglige billede, at øksen ligger klar ved træets rod, fordi så mange mennesker, der lever af at kommunikere, har så lidt på hjerte. Problemet var, at livsnerven i den mellem menneskelige kommunikation blev hugget over, fordi man i højere grad kommunikerede, fordi man skulle og fik løn for det, end fordi man havde noget at sige og havde noget, man ville. Overføres temaet her på læreruddannelsen, vil det svare til at undervise uden at have noget på hjerte og uden at ville et sted hen. Er det sådan, fortæner jeg ikke velmotiverede, engagerede og idealistiske unge i at vælge uddannelsen fra.

I dag fremstilles læring ofte som noget, man ”tilbyder interessenter” i det omgivende samfund. Den viden, som etableres i institutionerne, er lig med varer, som afsættes som kurser. Folkeskolens funktion i dag er i denne fremstilling at tilfredsstille efter-

spørgslen, og det er i dette tilfælde samfundet, som skal have leveret dygtige elever, der senere kan blive gode studerende og måske selv lærere. Et system, der virker sådan og ser sig selv sådan, er gået i selvsving.

Spørgsmålet er, om læreruddannelsen er gået i selvsving, og om vi underviser for at få gode elever, der en dag selv kan undervise osv. Har vi fået et system, der ikke peger ud over sig selv? Hvis det er tilfældet, er det ikke kun katastrofalt, men fatalt. Udefra set forestiller man sig måske, at de ansatte på læreruddannelsen drøfter faglighed, mål, visioner og fremtidens samfund. I så tilfælde tager man naivt fejl, for i langt højere grad går det op i fordeling af timer, tilrettelæggelse af kurser, årsplaner samt over- og undertimer. I langt højere grad er det organisationen i sig selv, der er omdrejningspunktet for de daglige drøftelser, et træk der også afspejles i, at administrative evner, og ikke de visionære, skattes højt hos valgte ledere.

En vision kan ses som en forestilling om, hvordan vi ser fremtiden, i dette tilfælde fremtiden for børnene, altså de kommende verdensborgere, vi uddanner. Visioner afspejler de værdier, vi har. Har vi en vision, har vi en retning, og vi får energi til at følge et fokus. Er der et mål, giver det motivation og engagement. Min tilbagevendende erfaring er dog, at når værdigrundlaget har været sat på dagsordenen, så står jeg efterfølgende med en oplevelse af, at der enten har været rørt ved et tabuemne, eller også med en oplevelse af, at kulturen har resigneret: ”Det har vi prøvet mange gange før..., det fører ingen steder hen”. Det virker som om, at der er stiltiende aftale om, at man ikke snakker om sådanne ”idealistiske” emner.

I forbindelse med opstart af dette skoleår var jeg med i en række drøftelser om institutionens fremtidige virke og de manglende studerende. Der blev fokuseret meget på, hvad behovet i oplandet var, og hvordan vi som institution kunne prøve at finde ud af, hvad dagsordenen var. Når der omvendt kom forslag om, at vi i stedet selv burde sæt-

te dagsordenen og burde være visionære, blev der meget stille. Det ville ikke være praktisk muligt, var udmeldingerne. En skarpsindig kollega konkluderede, at det at tænke visionært i denne markedsorienterede organisation absolut ville være kontroversielt.

I det omfang at disse måder at tale sammen på og tænke uddannelse på er udtryk for en kultur, der ikke vil tage teten, kun er enkeltstående tilfælde, er det ikke noget problem. Min vurdering er imidlertid, at det desværre i alt for høj grad er et dominerende træk ved læreruddannelseskulturen. Man vil hellere være såkaldt pragmatiske, uagtet at måske netop det at arbejde ud fra et klart værdigrundlag med klare visioner ville kunne tiltrække studerende. At være visionær ville netop give resultater og derfor også have et pragmatisk sigte.

Det bør ikke være kontroversielt at være visionær og slet ikke et sted, som er omdrejningspunkt for folkeskolens fremtid. Måske er de manglende visioner symptomatiske for kulturen. Filosofen Morten Albæk har skrevet, at et skolevæsen uden visioner er det samme som at forestille sig et menneske uden drømme. "Begge dele er lige ulykkeligt. De banebrydende visioner er jo vel født af vildskab, lidenskab..., men først og fremmest er visioner et udtryk for menneskets ambition om at gøre det eksisterende endnu bedre". Og netop det at ville gøre det eksisterende endnu bedre er på dagsordenen for ethvert ungt menneske, der ikke har været så lang tid på en uddannelsesinstitution, at han oplever at være kontroversiel, når han sætter mål for fremtiden. En kultur, der i store træk ikke har meget på dagsordenen ud over grunduddannelse og levering af kursusydelse, imødekommer næppe hans fremtidsdrømme.

For selv at skabe os en fremtid må vi på læreruddannelsen ikke kun omskrive hjemmesider og forbedre kommunikationen. Vi må i bund og grund revurdere vores kultur. Hvor vil vi hen? Traditionelt har seminarierne tiltrukket unge fra det lokale op-

land, men denne geografitænkning er ikke længere tilstrækkelig. I stedet for at tænke ud fra, hvor man er, skal man til at tænke på, hvor man vil hen.

Vil man noget, må man profilere sig. Vi kunne fortælle noget konkret visionært, som nogen måske kunne lide, men andre måske så ville fravælge. Man ville så kunne tiltrække studerende fra hele landet. Danmark er ikke større, end at man kan komme derhen, hvor der sker noget interessant. Det ville også være rart at have nogle studerende, som vil det, som uddannelsesstedet brænder så meget for.

Læreruddannelsen må ud af sit kulturelle aflukke. Undervisningsministeren har et håb om, at situationen for læreruddannelsen vil ændre sig, når konjunkturerne ændrer sig. Dette håb er dog ikke realistisk med den bestående kultur i uddannelsen. Hvis læreruddannelsen ikke bliver visionær, kommer den til at gå fra den ene krampetrækning til den næste, den ene lovændring til den anden, og ender med helt at blive en anakronisme, et rudiment fra en for længst glemst storhedstid. Det kan godt være, at læreruddannelsen har nogle ydre odds imod sig, men det vil slet ikke tælle, hvis vi basalt udviklede en visionær kultur og således valgte at sætte os selv, skolen og fremtiden på dagsordenen.

Læreruddannelsen er blevet synlig, ligesom man har ønsket det i strategiplanerne. Desværre er den blevet synlig på en uheldig måde, nemlig ved det markante fald i ansøgere. Det ville være rart, hvis læreruddannelsen kunne blive synlig på sine visioner.